

Arbejdsvilkår og arbejdstageres sundhed

Indledning

At sikre pensionssystemernes bæredygtighed i forbindelse med en aldrende befolkning er blevet en prioritet: Det kræver, at flere kommer i beskæftigelse, og at de arbejder længere. Samtidig stiger presset på arbejdstagerne, delvis på grund af de vedholdende ændringer i arbejdets tilrettelæggelse og udførelse; dette har igen konsekvenser for typen og beskaffenheden af risiciene ved arbejdet. For at arbejdstagere kan forblive længere i arbejde, skal arbejdet gøres bæredygtigt ved at mindske sundhedsskadelige vilkår og styrke sundhedsfremmende vilkår. Afgørende i denne forbindelse er indsigt i sammenhængene mellem arbejdsvilkår og arbejdstageres sundhed og trivsel. Denne rapport undersøger disse sammenhænge i EU-28 ved hjælp af data fra undersøgelsen af arbejdsvilkår i Europa (EWCS).

Politisk sammenhæng

Bede arbejdsvilkår har længe været et mål for EU's politikker. Sikre og sunde arbejdsvilkår er blevet en social rettighed, som fremgår af Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder: "enhver arbejdstager har ret til sunde, sikre og værdige arbejdsforhold." (artikel 31). Den europæiske søjle for sociale rettigheder, der blev ratificeret i 2017, mindede om arbejdsvilkårenes betydning med erklæringen om, at arbejdstagere har ret til et sundt, sikkert og veltilpasset arbejdsmiljø. I EU er sundhed og sikkerhed på arbejdsplassen reguleret ved rammedirektivet fra 1989 og en lang række enkeltdirektiver, hvis grundprincipper er tilpasning af arbejdsplassens udformning, udstyr og metoder til den enkelte arbejdstager og minimering af monoton arbejde og negative sundhedsvirkninger. Europa-Kommissionen har vedtaget en række strategiske rammer for sundhed og sikkerhed på arbejdsplassen. Den seneste, der dækker 2014-2020, er rettet mod at sikre, at EU fortsat indtager en ledende rolle i fremme af høje standarder for arbejdsvilkår i overensstemmelse med Europa 2020-strategien.

Hovedkonklusioner

Generelt rapporterer arbejdstagere i EU-28 om god sundhed og trivsel. Kroniske helbredsproblemer beskrives af 17 % af arbejdstagene; meget få af dem angiver, at problemerne hæmmer deres daglige aktiviteter. Mænd beskriver gennemsnitligt bedre sundhed og velvære, færre sundhedsproblemer og bedre søvnkvalitet end kvinder. Niveauforskelle mellem landene i sundhed og trivsel findes, men er af mindre betydning end forskellene mellem kønnene.

Den enkeltes sundhed bestemmes af en række faktorer, herunder arveanlæg og livsstil; for dem, der er i beskæftigelse, er også arbejdsvilkårene vigtige. Sammenhængen mellem arbejdsvilkår og arbejdstageres sundhed og trivsel kan illustreres med en model baseret på data fra EWCS. De viser, at resultaterne på sundhedsområdet er et resultat af to processer: sundhedsskadelige processer (udmattelse) og motiverende processer (engagement).

Sundhedsskadelige processer har sammenhæng med eksponering for belastende arbejdskrav; motiverende processer har sammenhæng med adgang til arbejdsressourcer, der styrker engagementet. Arbejdskrav er tilbøjelige til at øge udmattelse (som er knyttet til dårligere helbred), mens arbejdsressourcer affører større engagement og velfærd. Fysiske risici og sociale krav har direkte konsekvenser for arbejdstageres sundhed og trivsel, mens andre arbejdsvilkår har indirekte virkninger.

Dataene fra EWCS viser, at der i de seneste 15 år ikke har været dramatiske ændringer i arbejdskrav og -ressourcer. Støtten fra arbejdsledere eller kolleger har ikke ændret sig, men der er nogen tegn på, at arbejdets intensitet og kontrollen med arbejdet er steget let siden 2010. Desuden er de følelsesmæssige krav steget, hvad der understreger den voksende betydning af psykosociale risici. Der kan iagttages en positiv, men langsom udvikling med hensyn til belønninger: Flere job synes at være sikre og have bedre karrieremuligheder og en rimelig løn.

Arbejdstagere under 25 år har størst sandsynlighed for at blive stillet over for store krav, ofte af fysisk art, men har samtidig ringest adgang til arbejdsressourcer. Krav og ressourcer synes dog at være uafhængige af livsstadie. Efter beskæftigelsens art indebærer ufaglært arbejde de største risici. Arbejdstagere, der melder om jobusikkerhed, beskriver også relativt flere krav og færre arbejdsressourcer samtidig med, at de udviser lavere engagement, mere udmattelse, dårligere trivsel og dårligere resultater med hensyn til sundhedsindikatorer. Arbejdstagere, der udsættes for nedskæringer på arbejdspladsen, oplever højere arbejdsintensitet, flere sociale krav og færre ressourcer end gennemsnittet. Navnlig i sundhedssektoren bliver arbejdstagere stillet over for store følelsesmæssige og sociale krav såsom at skulle håndtere vrede klienter eller patienter og følelsemæssigt forstyrrende situationer. Byggesektoren er kendetegnet af høj fysisk risiko, intensivt arbejde og en lang arbejdsdag. Skønt der ikke er ekstraordinære krav inden for transport- og fremstillingssektorerne, beskriver arbejdstagere i disse sektorer forholdsvis ringere arbejdsressourcer og lavere engagement end gennemsnittet.

Omkring 10 % af forskellene på arbejdskrav og -ressourcer skyldes landekarakteristika såsom arbejdsmarkedsforhold, ordninger til social sikring og til regulering af arbejdet, og graden af ligestilling mellem mænd og kvinder.

Politiske anbefalinger

Det er fortsat vigtigt at beskytte mod fysiske risici og arbejdsintensitet: Fysiske risici og arbejdsintensitet er fortsat relevante for arbejdstagernes sundhed og viser ingen tegn på at være i aftagen.

Følelsemæssige krav og psykosociale risici får stadig større betydning: Ansatte i sundheds- og uddannelsessektorerne (for størstedelen kvinder) bliver stillet over for høje følelsemæssige krav. Sådanne krav er tydeligt forbundet med udmattelse og dermed forringet sundhed og trivsel. Med det voksende behov for langtidspleje i aldrende samfund må sådanne krav forventes at blive endnu større og kræver derfor, at man er særligt opmærksom på dem.

Motivationsaspekter kan være afgørende for sundheden og trivslen på arbejdspladsen: Arbejdskontrol, sociale ressourcer og belønning af arbejdserfaring har positive virkninger. Politiske initiativer bør gå videre end til at beskytte arbejdstagere mod alt for høje arbejdskrav, og bør fremme supplerende strategiske investeringer, der giver arbejdstagerne de nødvendige ressourcer til at opretholde og forbedre deres sundhed og trivsel. Arbejdsgivere bør tilskyndes til på arbejdspladsen at indføre initiativer, der fokuserer på de motivationsmæssige aspekter af arbejdet. Sådanne investeringer bør dog ikke træde i stedet for omorganisering af arbejdet med henblik på begrænsning af arbejdskravene. Arbejdstagere og deres repræsentanter på arbejdspladsen bør tilskyndes til at deltage i at finde løsninger.

Ved forbedring af arbejdsvilkårene skal særlige risikogrupper anerkendes: Beskæftigede i fag, der kræver lavere kvalifikationer, og de, der beskriver usikkerhed på jobbet eller kommer ud for nedskæringer, er mere utsatte for dårlig sundhed og trivsel, da de beskriver større krav og færre ressourcer. Beskæftigede i sundheds- og byggesektorerne fortjener særlig opmærksomhed på grund af de større henholdsvis følelsemæssige og fysiske krav.

Landeniveauet har betydning for arbejdskrav og -ressourcer: Høj organisationsgrad, god beskæftigelsessikkerhed og ligestilling mellem kønnene er forbundet med reducerede krav; flere ressourcer; nationale politikker og foranstaltninger til at styrke disse områder må således forventes at føre til bedre arbejdsvilkår og derved bidrage til arbejdstagernes sundhed og trivsel.

Yderligere oplysninger

Rapporten *Working conditions in a global perspective* kan findes her: <https://eurofound.link/ef18041>

Forskningsleder: Jorge Cabrita

information@eurofound.europa.eu